

JavaScript – objects,
callbacks, modules...

Objekti - nastavak

- Objekti se kreiraju na jedan od tri načina
- Objekti imaju svojstva (properties) i funkcije
- Svojstvima se pristupa:
 - `objekat.svojstvo`
 - `objekat[svojstvo]`
- Funkcije se pozivaju imenom:
 - `objekat.funkcija()`

Objekti - nastavak

- Korišćenjem objekt literala:

```
var osoba = {ime:"pera", prezime:"peric"};
```
- Korišćenjem ključne reči **new**:

```
var osoba = new Object();  
osoba.ime="pera";  
osoba.prezime="peric";
```
- Korišćenjem konstruktora:

```
function osoba(ime, prezime) {  
    this.ime=ime;  
    this.prezime=prezime;  
}  
var osoba = new osoba("pera", "peric");
```

Objekti - nastavak

- **this** je objekat koji trenutno poseduje JavaScript kod
 - unutar metode se odnosi na objekat koji poseduje metodu
 - unutar konstruktora se odnosi na sam objekat koji se konstruiše
- Ugrađeni konstruktori:
 - Object(), String(), Number(), Boolean(), Array(), RegExp(), Function(), Date()

Objekti - nastavak

- `var x1 = {};` // new object
- `var x2 = "";` // new primitive string
- `var x3 = 0;` // new primitive number
- `var x4 = false;` // new primitive boolean
- `var x5 = [];` // new array object
- `var x6 = /()/` // new regexp object
- `var x7 = function(){};` // new function object

Reference

- Sve promenljive su reference

```
var x = new osoba("pera", "peric");
```

```
var y = x; // x i y ukazuju na isti objekat
```

```
y.ime = "mika"; // menja ime i u x i u y
```

Svojstva

- Svojstva se interno čuvaju kao parovi (ime, vrednost)
- Svojstva se mogu dodavati, brisati, čitati i pisati
- Primer dodavanja svojstva:
osoba.visina = 180;
- Primer uklanjanja svojstva:
delete osoba.visina;
- Primer iteriranja kroz svojstva:

```
for (x in osoba) {  
    txt += osoba[x];  
}
```

Svojstva

- Privatna svojstva su vidljiva samo iz opsega objekta
- Deklarišu se uz pomoć ključne reči **var**:

```
function Osoba2(ime, prezime) {  
    this.ime = ime;  
    this.prezime = prezime;  
    var privatna = 3;  
    //...  
}  
var o = new Osoba2("pera", "peric");  
console.log(o.privatna); // štampa undefined
```


Funkcije

- Funkcije se mogu dodavati, brisati i pozivati
- Dodavanje funkcije:

```
var osoba = {ime:"pera", prezime:"peric"};

osoba.stampaj = function() {
    document.write(this.ime + ", " + this.prezime);
}

osoba.stampaj();
```

- Brisanje funkcije:

```
delete osoba.stampaj
```

Funkcije

- Privatne funkcije su vidljive samo iz opsega objekta
- Deklarišu se uz pomoć ključne reči **var**:

```
function Osoba2(ime, prezime) {  
    this.ime = ime; this.prezime = prezime;  
    var privatna = 3;  
    var stampaj2 = function() {  
        document.write("Osoba2.stampaj2: " + this.ime + ", " + this.prezime + ", privatna: " + privatna + "<br />");  
    };  
};  
var o = new Osoba2("pera", "peric");  
o.stampaj2(); // baca izuzetak
```

Funkcije - objasnjenje

- **For in** petlja će izlistati konkretne vrednosti svih svojstava i funkcija:

```
for (x in o) {  
    document.write(o[x] + "=>> vrsta: " + typeof(o[x]) + "<br />");  
}
```

- Funkcija **Object.keys()** lista sva svojstva i funkcije, a ne njihove vrednosti
- Funkcija **Object.getOwnPropertyNames()** lista sva svojstva i funkcije, ali samo za zadati objekat, a ne i od njegovih "nadklasa" (ako ih ima)

Funkcije - objasnjenje

```
// samo od ovog objekta, ne i od roditelja,  
// ako ih ima  
// var list = Object.getOwnPropertyNames(o);  
var list = Object.keys(o);  
for (x in list) {  
    document.write(list[x] + "=>> vrsta: " + typeof(o[list[x]]) + "<br />");  
}
```

Funkcije - objasnjenje

- Funkcija se može pozvati direktno:

ime_funkcije(...);

- ili ovako:

ime_funkcije.call(thisArgument, arg1, arg2, ...);

- prvi argument je obavezan, i označava koja će promenljiva biti **this** kada se pozove funkcija
 - ako funkcija bude imala u svom telu **this.nešto**, onda se prvi argument vezuje za **this**
- Tipična primena drugog načina je kod nasleđivanja

Object.create(...)

- Kreira kopiju objekta ili prototipa (kada je u pitanju nasleđivanje):

```
var o = new Osoba("pera", "peric");  
o.stampaj();  
// napravi kopiju objekta 'o'  
var o3 = Object.create(o);  
o3.ime = "djura";  
o.stampaj();  
o3.stampaj();
```

- PRIMER: 2. svojstva
- PRIMER: 3. kreiranje

JavaScript – Callbacks

- U JavaScriptu, funkcije su „first-class“ objekti, odnosno funkcije su tipa **Object** i mogu se koristiti kao bilo koji drugi objekat, pošto su zapravo one objekti sami
- Mogu se smestiti u varijablama,
- proslediti kao argumenti funkcijama,
- kreirati u funkciji,
- vratiti iz funkcije

JavaScript – Callbacks

Funkcija u varijabli:

```
var varijabla = function() {  
    //Neki kod  
};  
  
//poziv funkcije  
varijabla();
```

Poziv funkcije je
sa zagradama ()

Funkcija prosledjena drugoj funkciji:

```
function drugaFunkcija(parametarFunkcije){  
    //Neki kod  
    parametarFunkcije(); //poziv prosledjene funkcije  
}  
  
drugaFunkcija(varijabla);
```

funkcija bez zagrada () se tretirao kao svaki drugi objekat

Funkcija kreirana u funkciji:

```
function foo() {  
    function bar(){  
        //Neki kod  
    }  
  
    bar();  
}
```

- ovako napravljena funkcija **bar** je “vidljiva” samo u okviru funkcije **foo**

- **drugaFunkcija** ima parametar sa nazivom **parametarFunkcije**
- **drugaFunkcija** kao parametar prima drugu funkciju po njenom imenu (**varijabla**) bez zagrada
- **parametarFunkcije();** - predstavlja poziv prosledjene funkcije, u ovom konkretnom slucaju pozvace se funkcija **varijabla**

JavaScript – Callbacks

- Zato što su funkcije **first-class** objekti, možemo proslediti funkciju kao argument nekoj drugoj funkciji i kasnije izvršiti tu prosleđenu funkciju
- Ili je čak možemo vratiti ti da se izvrši kasnije
- Te dve pomenute stavke su suština korišćenja **callback** funkcija u JavaScriptu

Callback funkcije

- Verovatno najraširenija funkcionalna programska tehnika u JavaScriptu
- „Izvedene“ iz programske paradigme funkcionalnog programiranja koje specificira korišćenje funkcija kao argumenata
- Mogu se naći u skoro svakom delu JavaScript i JQuery koda

Callback funkcije

- Callback (**high-order**) funkcije su funkcije koje se prosleđuju drugim funkcijama (nazovimo tu drugu funkciju **drugaFunkcija**) kao parametar
- Onda se callback poziva (ili izvršava) u toj **drugojFunkciji**
- Callback funkcija je u suštini šablon (**pattern**) koji predstavlja rešenje za neki problem
- Stoga korišćenje **callback** funkcije je poznato i kao **callback pattern**

Primer

```
var friends = ["Pera", "Mika", "Zika"];

friends.forEach(function (eachName, index) {
    console.log(index + 1 + "." + eachName);
});
```

- Svaki niz u svom prototipu ima funkciju **forEach**
- **forEach** funkcija kao parametar prima callback funkciju
- **forEach** funkcija za svaki element niza poziva callback funkciju tako sto joj prosledjuje trenutni element niza i njegov index
- U gore navednom primeru:
 - pri pozivu **forEach** funkcije (poziv -> zagrade u zutim pravougaonicima) je prosledjena **anonima funkcija** (funkcija uokvirena crvenim linijama)
 - **anonimna funkcija** je funkcija bez imena – obicno se semstaju u promenljive ili prosledjuju drugim funkcijama
 - primetiti da je **anonimna funkcija** samo deklarisan (i prosledjena) pri pozivu **forEach** funkcije, a nije zapravo pozvana – nema zagrada za poziv te funkcije (njen poziv ce vrsiti **forEach** funkcija)

Primer

- U primeru je ilustrovana tipična upotreba **callback** funkcije
- **forEach** metodi prosleđena anonimna funkcija (funkcija bez imena) kao parametar
- Isto ponasanje mozemo da dobijemo i sa imenovanom funkcijom:

```
var friends = ["Pera", "Mika", "Zika"];

function imenovana(eachName, index) {
    console.log(index + 1 + "." + eachName);
}

friends.forEach(imenovana);
```

Kako callback funkcije rade?

- Funkcije možemo proslediti kao varijable, možemo ih vratiti u funkcijama i možemo ih koristiti u drugim funkcijama
- Kada prosledimo **callback** funkciju kao argument drugoj funkciji, mi zapravo prosleđujemo definiciju funkcije
- Ne izvršavamo tu funkciju u parametru
- A pošto sadržavajuća funkcija ima callback funkciju kao parametar, može izvršiti **callback** bilo kada

Imenovane ili Anonimne funkcije kao callback

- U dosadašnjim primerima su korištene anonimne funkcije koju su bile definisane u parametrima sadržavajuće funkcije
- Jedan od čestih šablona za korišćenje callback funkcija
- Još jedan česti šablon koristi imenova funkcije i prosleđuje ime te funkcije u parametru

Primer

```
var allUserData = [];  
  
function log(userData) {  
    if (typeof userData === "string"){  
        console.log(userData);  
    } else if (typeof userData === "object"){  
        for (var item in userData)  
            console.log(item + " : " + userData[item]);  
    }  
}
```


Primer

// Funkcija koja prima dva parametra, drugi je
callback funkcija

```
function getInput(options, callback) {  
    allUserData.push(options);  
    callback(options);  
}
```

Primer

```
// Kada pozivamo getInput funkciju, prosledjujemo log kao parameter  
// Dakle log ce biti funkcija koja je "called back" iz getInput funkcije  
getInput({name:"Pera", specialty:"Java"}, log);
```

IIFE – Immediately Invoked Function Expresson

- Momentalno izvršenje definicije funkcije
- Ako definiciju funkcije stavimo unutar malih zagrada i dodamo par malih zagrada posle (za parametre), onda će se ta funkcija momentalno izvršiti, bez eksplicitnog poziva:

```
(function f(param) {  
    alert(param); // napisaće "pera"  
})("pera");
```

```
(function () {  
    //...neki kod  
})();
```

- PRIMER: 1.1 - IIFE

Funkcija kao povratna vrednost

- Moguće je vratiti unutrašnju funkciju kao povratnu vrednost funkcije:

```
function foo() {  
    function bar(param) {  
        document.write("param: " + param);  
    }  
    return bar;  
}  
  
var func = foo();  
func("pera")
```

Closure - zatvaranje

- Ako u unutrašnjoj funkciji koristimo lokalnu promenljivu od spoljašnje funkcije koja se vraća kao rezultat, onda i ta lokalna promenljiva nastavlja da "živi" po završetku rada funkcije
 - omogućuje privatan opseg lokalne promenljive prilikom poziva unutrašnje funkcije

```
var brojacFunkcija = (function(){  
    var brojac = 0;  
    return function(){ return brojac += 1;}  
})();
```

- PRIMER: 1.2 Closure

Moduli

- JavaScript moduli predstavljaju grupisanje koda i podataka koji se koriste za implementaciju određene funkcionalnosti.
- Moduli se prave tako što se definiše funkcija koja se momentalno izvrši, vraćajući objekat sa svojstvima i funkcijama, koje će drugi moći da koriste
- Zahvaljujući zatvaranju (closure), sve privatne varijable će ostati u privatnom opsegu modula prilikom korišćenja

Moduli

```
var modul = (function() {  
    var public = {}; // Ovaj objekat vratimo  
  
    var privateVar = "Ovo je privatna promenljiva u modulu.<br />";  
  
    function privateFunc() {  
        document.write("Ovo je privatna funkcija u modulu.<br />");  
    }  
  
    public.publicVar = "Ovo je javna promenljiva.<br />";  
  
    public.publicFunc = function() {  
        document.write("Ovo je javna funkcija.<br />");  
    }  
  
    return public;  
})();  
  
modul.publicFunc(); // odstampace tekst "Ovo je javna funkcija."
```

PRIMER: 5 Moduli

Objektno-orijentisano programiranje - OOP

- Objektno-orijentisani program predstavlja kolekciju slabo povezanih objekata koji međusobno interaguju
- Svaki objekat ima svoj skup zadataka
- Modelovanje na osnovu potrebne funkcionalnosti

OOP - Klasa

- Šablon (recept, blue print) koji definiše objekat
- Može se posmatrati i kao tip podatka koji je definisao korisnik
- Klasa sadrži:
 - Naziv
 - Atribute (polja, podatke članove)
 - Mehanizme za stvaranje objekata na osnovu definicije (konstrukture)
 - Metode (operacije, funkcije)

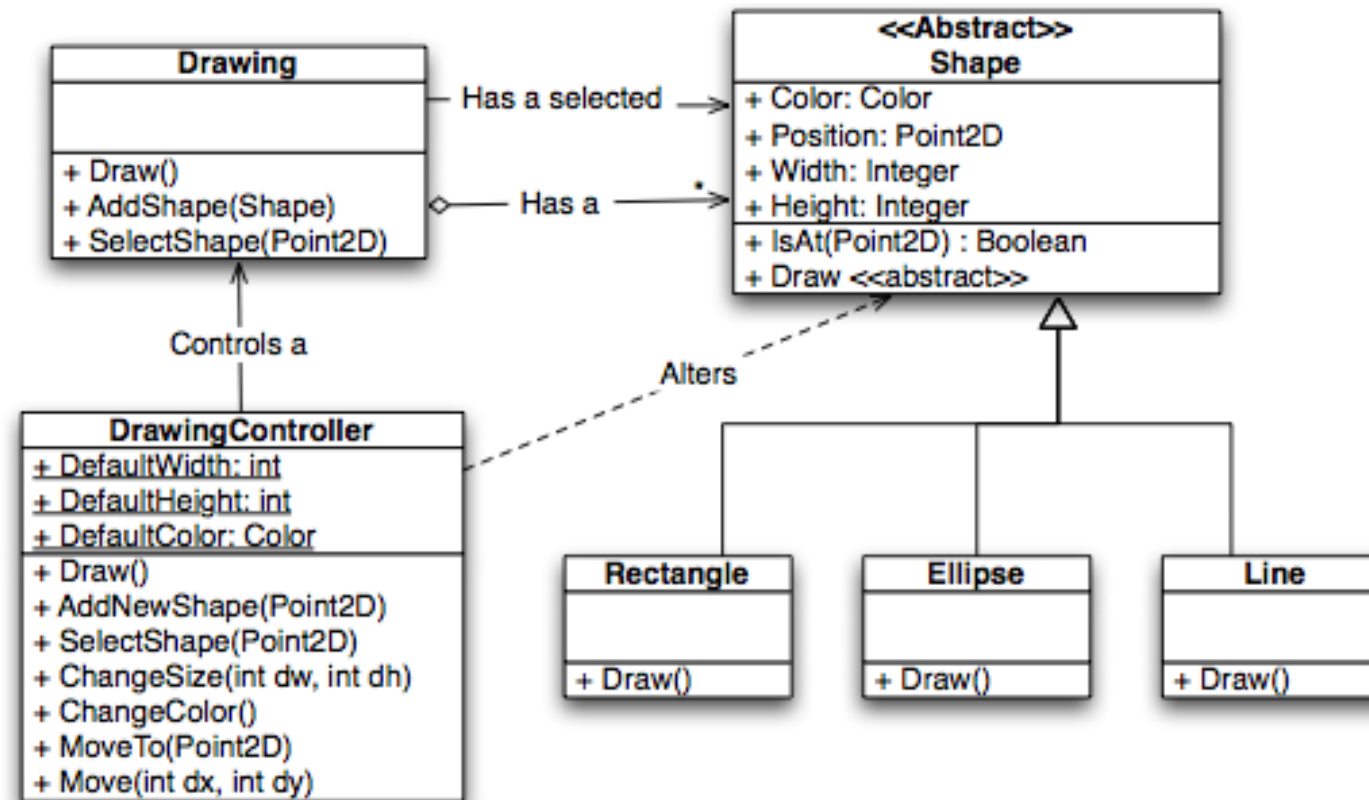
OOP - Klasa

- Problem modelovanja:
- Kako izmodelovati kupca u prodavnici?

Kupac
- ime : string - prezime : string - korisnicko_ime : string - tip_korisnika : string - stanje_na_racunu : number
+ getIme : string + getPrezime : string + getKorisnickoIme : string + getTipKorisnika : string + getStanjeNaRacunu : string + plati : boolean - raspoloziva_sredstva

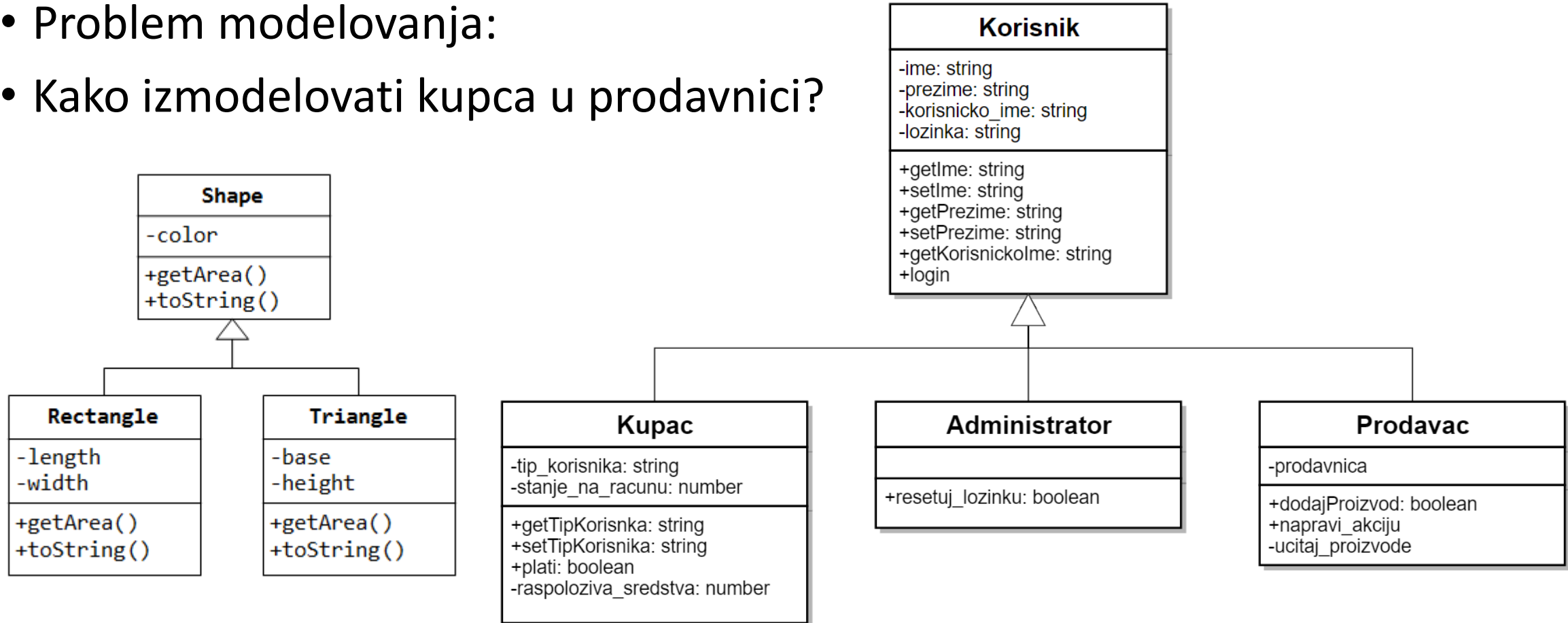
OOP - Klasa

- Problem modelovanja:

OOP - Klasa

- Problem modelovanja:
- Kako izmodelovati kupca u prodavnici?

JavaScript prototipovi – Napredno

- JavaScript nema klase, već prototipove
- Prototip sadrži spisak nasleđenih svojstava i funkcija
 - u neku ruku, to je definicija nadklase
- **prototype** svojstvo postoji u svakom objektu
- Ako koristim nasleđivanje, onda postoji lanac prototipova (počinje sa **null** (prototype od **Object** je **null**), a završava poslednjim prototipom)
- Bitna svojstva:
 - **prototype.constructor** je funkcija koja kreira prototip
- Bitne metode:
 - **prototype.hasOwnProperty(prop)** vraća **true** ako objekat poseduje prosleđeno svojstvo
 - **prototype.isPrototypeOf(obj)** vraća **true** ako se u lancu "nasleđivanja" nalazi **obj**

Prototipovi

- Pristup prototipu preko ključne reči **prototype**:

```
// dodajemo jos jednu metodu u 'o', a ne u 'Osoba2'
o.stampajBold = function() {
    document.write("o.stampajBold: " + "<b>" + this.ime + ", "
        + this.prezime + "</b><br />");
}
// dodajemo jos jednu funkciju u 'Osoba2', pa ce biti vidljiva i u drugim objektima
Osoba2.prototype.stampajBold2 = function() {
    document.write("Osoba2.stampajBold: " + "<b>" + this.ime +
        ", " + this.prezime + "</b><br />");
};
```

PRIMER: 4.1 Nasledjivanje

Prototipovi

- Dodavanje svojstva ili funkcije u već kreiran objekat se ne reflektuje na druge objekte:

```
//dodajemo jos jednu metodu u 'o', a ne u 'Osoba2'
o.stampajBold = function() {
    document.write("o.stampajBold: " + "<b>" + this.ime + ", "
        + this.prezime + "</b><br />");
}

o.stampajBold();
var oo = new Osoba2("pera", "peric");
oo.stampajBold(); // NE RADI!
oo.stampajBold2(); // RADI!
```

Dodavanje funkcija u prototip

- Ako dodamo svojstvo ili funkciju u prototip,
 - napravi se jedno telo funkcije i u svakom kreiranom objektu se poziva ta funkcija
 - zauzima manje memorije
 - onda se vide u naslednicima

```
Osoba.prototype.stampaj = function() {  
    document.write(this.ime + ", " +  
                   this.prezime + "<br />");  
};
```

PRIMER: 4.2 Nasledjivanje

Nasleđivanje

- Nasleđivanje se svodi na dva koraka:
 - pozivanje konstruktora roditeljskog prototipa (ako je potrebno)
 - podešavanje prototipa kod naslednika

Primer konstruktora

```
function Osoba(ime, prezime) {  
    this.ime = ime;  
    this.prezime = prezime;  
};  
function Radnik(ime, prezime, radnoMesto) {  
    // poziv konstruktora Osoba  
    // Radnik jos ne 'nasledjuje' Osobu  
    Osoba.call(this, ime, prezime);  
    this.radnoMesto = radnoMesto;  
};
```

Definisanje prototipa

```
// ovim podesavamo da radnik 'nasledjuje' osobu  
Radnik.prototype = Object.create(Osoba.prototype);  
// Ovim podesavamo da je konstruktor za radnika  
// funkcija Radnik  
Radnik.prototype.constructor = Radnik;
```

Važno

- Uočiti razliku između ovoga:

```
function Osoba(ime) {  
    this.ime = ime;  
    this.stampaj = function() {  
        document.write(this.ime);  
    };  
};
```

- i ovoga:

```
function Osoba(ime) {  
    this.ime = ime;  
};  
Osoba.prototype.stampaj = function() {  
    document.write(this.ime);  
};
```

Razlike

- Razlika je u tome što kod **gornjeg** primera ne postoji funkcija **šampaj** u prototipu (odn. opisu objekta), već u svakom napravljenom objektu
- U **donjem** primeru funkcija **stampaj** postoji i na nivou prototipa i u svakom napravljenom objektu.
- Gde bismo videli razliku?
- Kod nasleđivanja
 - prilikom nasleđivanja, povezujemo prototip naslednika na roditelja

Method override

- Ako je potrebno iz naslednice pozvati roditeljsku metodu
 - potrebno je da se u roditelju ta metoda doda u **prototype**
 - da se u naslednici pozove roditeljska metoda preko **call** funkcije

Method override

```
Osoba.prototype.stampaj = function() {  
    document.write(this.ime + ", " + this.prezime + "<br />");  
};  
Radnik.prototype.stampaj = function() {  
    // pozovemo metodu nadklase  
    Osoba.prototype.stampaj.call(this);  
    // ispod stampa "undefined, undefined" zato nema  
    // this  
    //Osoba.prototype.stampaj();  
    document.write("Radno mesto: " + this.radnoMesto + "<br />");  
};
```

PRIMER: 4.2 Nasledjivanje